

ESKO

EHKÄISEVÄN TYÖN
KÄRKIHANKE OULUSSA

Ikä -ESKO -hankeen toimintakentän kartoitus

Marja-Liisa Kuukasjärvi

Projektipäällikkö

Ikä -ESKO – hanke

Oulun Seudun Setlementti ry

9.12.2009

SISÄLLYS

1. Johdanto.....	2
2. Ikä - ESKO hankkeen lähtökohdat ja kohderyhmä.....	3
3. Yhteistyökumppanit.....	4
4. Toimintaympäristön kartoitus Oulussa.....	5
4.1 Matalankynnyksen paikkojen fyysisen toimintaympäristön tarkastelua.....	7
4.2 Matalankynnyksen paikat.....	9
4.2.1 Asukastuvat.....	9
4.2.2 Palvelukeskukset.....	16
5. Kumppaneiden toiminta.....	18
6. Asukastuvilta, palvelukeskuksista ja yhteistyökumppaneilta esille nousseita kehittämistarpeita.....	20
7. Ehkäisevän toiminnan tarkastelua suuralueittain suhteessa yli 65 – vuotiaiden määrän alueella	22
8. Pohdintaa.....	24

Liitteet

Oulun kaupungin ehkäisevän työn kooste

Selvitys Oulun eläkeläisjärjestöjen toiminnasta vuodelta 2007

1. Johdanto

Oulussa on aloitettu toukokuussa sosiaali- ja terveysjärjestöjen sekä Oulun kaupungin yhteinen ehkäisevän työn kärkihanke ESKO. ESKO -hankekokonaisuus kehittää ehkäiseväntyön palvelukonsepteja tilaaja-tuottajamallia soveltaville kunnille, tekee ehkäisevää työtä näkyväksi sekä kehittää kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä. ESKO – hankekokonaisuus muodostuu kolmesta eri ikäkausiin keskittyvästä ja yhdestä koordinoivasta hankkeesta. Hankekokonaisuus on viisivuotinen (2009 – 2013) ja sitä rahoittaa Raha-automaattiyhdistys.

Oulun Seudun Setlementti ry on käynnistänyt tähän hankekokonaisuuteen kuuluvan osahankkeen eli Ikä -ESKO -hankkeen. Tämän hankkeen tavoitteena on kehittää edelleen jo hyväksi koettuja ennaltaehkäisevän työn toimintamalleja yhteistyössä julkisen sektorin ja järjestöjen kanssa sekä luoda tarvittaessa uusia toimivia käytänteitä ikääntyvien kotona asumisen tueksi. ESKO -hankkeen tavoitteena on yhteistyössä järjestöjen kanssa luoda uudenlaisia ja osallistavia ehkäisevän työn malleja ikääntyville lähtökohtana yksilön toimintakyky ja osallisuuden kokemukset.

Tämän kartoituksen tarkoituksena on tuoda esille Oulussa matalankynnyksen paikoissa tehtävää ehkäisevää työtä ikääntyvien parissa ja saada työväline kartoituksesta lähdettäessä kehittämään yhteistyössä osallistavia toimintoja ikäihmisille. Kartoitus täsmentää Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton alkukesästä 2009 tekemää laajaa kyselytutkimusta, joka kohdentui Oulun kaupungin alueella toimiviin sosiaali- ja terveysalan yhdistysten edustajiin, valtakunnallisten järjestöjen aluetyöntekijöihin sekä kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tilaaja-asiantuntijoihin ja tuottajaorganisaation palvelupäälliköihin.

Tässä kartoituksessa tarkastellaan Oulussa toimivia matalankynnyksen paikkoja fyysisen toimintaympäristön sekä ikäihmisiä osallistavan toiminnan näkökulmasta. Raportissa on myös koonti Ikä- ESKO – hankkeessa mukana olevien yhteistyökumppaneiden toiminnasta. Lisäksi kartoituksessa on alueellista tarkastelua ikääntyvien osallistumismahdollisuuksista. Kartoitusta tukemaan on tehty vielä seniorikysely yli 65-vuotiaille Oululaisille. Kyselyn tulokset saadaan vuoden 2010 alkupuolella.

2. Ikä - ESKO -hankkeen lähtökohdat ja kohderyhmä

Hankkeen päämääränä on luoda muuttuvissa toimintaympäristöissä toimivia uudenlaisia, laadukkaita ja osallistavia ehkäiseväntyön toimintamalleja ikääntyville ihmisille, joissa huomioidaan erityisesti 1) omaishoitajat, 2) yksinasuvat ja 3) syrjäytymisuhan alla olevat ikäihmiset.

Päätavoitteena on kehittää uusia monitoimijaisia (kansalainen, julkinen sektori, järjestöt, yksityinen sektori) yhteistyönmalleja ja hyviä käytänteitä ikääntyneille ihmisille, joissa lähtökohtana ovat yksilön koettu toimintakyky ja osallisuuden kokemukset.

Tavoitteet:

Ikäihmisten hyvinvointi ja osallistuminen lisääntyy

- 1.a. Selvitetään ikääntyvien ihmisten kohtaamispaikkojen tarvetta.
- 1.b. Alueellisten toimintamuotojen kehittäminen lähelle ikäihmisiä, heidän toimintakykynsä huomioiden
- 1.c. Syrjäytymisvaarassa olevien ikäihmisten etsivätyö

Hyvien käytänteiden luominen

- 2.a. Kerätä ja tuottaa tutkittua tietoa liittyen ikääntyvien ihmisten hyvinvoinnin tukemiseen
- 2.b. Kehittää hyviä käytänteitä, toimintamalleja ja välineitä ikääntyvien kotona asumisen tukemiseksi
- 2.c. Kehittää mm. tietoteknologisia ratkaisuja sekä ikäihmisten itsensä että ammattihenkilöiden käyttöön.

3. Yhteistyökumppanit

Ikä- ESKO – hanketta hallinnoi Oulun Seudun Setlementti ry. Toukokuussa 2009 hankkeeseen on palkattu kokopäiväinen projektipäällikkö. Lisäksi vuoden 2010 alussa hankkeeseen palkataan kokopäiväinen projektityöntekijä. Kumppaneita ovat Oulun kaupungin nimeämät edustajat sekä Oulussa toimivien järjestöjen ja muiden toimijoiden edustajat

ESKO- hanke kokonaisuutta koordinoi Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, jossa hankekoordinaattorin ja projektisihteerin lisäksi työskentelee tutkija 50 %:in työpanoksella. Lisäksi hankkeeseen on loppuvuodesta 2009 palkattu kehittäjä, jonka työajasta on käytettävissä ESKO - hankkeelle 60 %.

Hankkeen henkilöstö:

Oulun Seudun Setlementti ry	Projektipäällikkö	Marja-Liisa Kuukasjärvi
	Projektityöntekijä (2010)	Saara Haajanen

Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen edustajat:

Tilaaaja-asiantuntija	Markku Mattila
Aluekoordinaattori	Sanna Suistio
Sosiaalityöntekijä	Sari Puotiniemi
Palveluesimies	Saini Nevala

Kumppanuussopimuksen tehneet järjestöt ja yhteyshenkilöt:

Kymmenen virran MS-yhdistys ry	Marja-Leena Huovinen
Oulun Seudun Muistiyhdistys ry	Paula Ylikulju ja Maarit Lampela
Oulun Seudun Mäntykoti ry	Marja-Leena Timonen ja Kaisa Öhman
Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry	Minna Salminen ja Heini Kemola

Pohjois - Suomen Syöpäyhdistys ry

Pertti Taimisto

Pohjois- Suomen sosiaali- ja terveysturvayhdistys

Jorma Haapsaari

Yhteistyössä mukana:

Diakonia ammattikorkeakoulu/Oulun yksikkö

Maiju Ansamaa

Ev.lut seurakuntien diakoniatyö

Asta Leinonen

Kuuloliitto ry

Tiina-Maija Leinonen

Mielenvireys ry

Aija Syväkangas ja Leena Palonen

Oulun Ruska yhdistys

Satu Saravesi

Ylikiimingin Omaishoitajat ry

Minna Herberg

4. Toimintaympäristön kartoitus Oulussa

Ikä -ESKO- hankkeessa tehty kartoitustyö on toteutettu tutustumalla Oulussa oleviin matalankynnyksen paikkoihin mm. asukastupiin (12) ja palvelukeskuksiin (6) ja niissä ikääntyville tarjottavaan osallistavaan toimintaan ja toimintamahdollisuuksiin. Kartoitustyötä tehdessä on myös havainnoitu fyysisen toimintaympäristön suomia mahdollisuuksia ikääntyville kohdennettavaan osallistavaan toimintaan.

Tutustumisen yhteydessä on käyty vapaamuotoista keskustelua toimijoiden kanssa, keskusteluissa on käyty läpi kyseisen tahon tarjoamat osallistavat ehkäisevän työn toimintamuodot ja tutustuttu fyysisiin tiloihin. Lisäksi on kuultu kyseisten toimijoiden näkemyksiä ja kokemuksia tekemästään ehkäisevästä työstä ikäihmisten parissa sekä toiminnan kehittämisen haasteista ja mahdollisuuksista. Haastateltavilta on myös tiedusteltu halukkuutta yhteistyöhön järjestöjen kanssa. Keskustelut on käyty aluetyöntekijöiden sekä asukastupien eri toimijoiden kanssa. Mukana keskusteluissa on ollut asukastuvilta mm. asukastupia hallinnoivien yhdistysten puheenjohtajia, muita toimijoita ja työntekijöitä. Palvelukeskusten johtajien sekä yhteistyökumppaneiden kanssa on myös käyty vapaamuotoisia keskusteluja.

Raportissa tuodaan esille myös Ikä - ESKO - hankkeen yhteistyökumppaneiden toimintaan ja kehittämisehdotuksia sekä tarkastellaan alueellisesti ikääntyvien osallistumismahdollisuuksia.

Tämän kartoituksen tarkoituksena on muodostaa selkeä kuva tällä hetkellä tehtävästä ehkäisevästä työstä asuinalueittain.

4.1 Matalankynnyksen paikkojen fyysisen toimintaympäristön tarkastelua

Hyvä ja toimiva fyysinen toimintaympäristö ylläpitää ja edistää fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001: 18 a). Ympäristötekijät muodostuvat kokonaisuutena fyysisestä, sosiaalisesta ja asenneympäristöstä, jossa mm. ikäihmiset toimivat ja osallistuvat erilaisiin toimintoihin. Fyysisen toimintaympäristön tekijät voivat olla joko edistäviä tai rajoittavia osallistumisen suhteen. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005: 169) Edellä mainitusta syystä kiinnitämkin erityisesti huomiota fyysiseen toimintaympäristöön, jossa osallistavia toimintoja ikääntyville ihmisille järjestetään ja voitaisiin järjestää.

Fyysinen ympäristö määrittää ikäihmisen ja tiloissa työskentelevän henkilöstön aineelliseksi ympäristöksi ja olosuhteiksi. Niillä tarkoitetaan paikan sijaintia, tilan kokoa, muotoa, tilojen järjestelyä, ulkonäköä, hahmoa, sopusointuisuutta ja sisustusta sekä näistä tekijöistä virittyvää tunnelmaa ja esteettisyysvaikutelmaa. (Ryhänen - Vaitinen 1995, 7)

Fyysisellä toimintaympäristöllä on huomattava vaikutus ikäihmisen henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Se voidaan nähdä jopa terapeuttisena välineenä tai auttamismenetelmänä eikä pelkästään passiivisena taustana ikäihmisen toiminnalle ja käyttäytymiselle.

Fyysinen ympäristö voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat fyysisen ympäristön toiminnallisuus, yksilöllisyys ja sosiaalisuus. Tarkastelen tässä kartoituksessa kuitenkin tarkemmin vain fyysisen ympäristön toiminnallisuutta. Fyysisen ympäristön toiminnallisuudella

tarkoitetaan niitä ominaisuuksia tai tekijöitä, jotka rajoittavat tai edistävät ikäihmisen omatoimisuutta eri tilanteissa. Fyysisen ympäristön toiminnallisuus ilmenee tilojen riittävytenä ja asianmukaisena mitoituksena. Hyvässä toiminnallisessa ympäristössä ikäihmisen riippuvuus toisten avusta vähenee ja hän tuntee itsensä varmemmaksi ja kykenevämmäksi osallistumaan. Fyysisen ympäristön ahtaus vaikeuttaa ikäihmisen liikkumista ja vaikuttaa myös siksi liikkumishaluun. Puutteelliset WC -tilat voivat vaikeuttaa myös puolestaan ikäihmisten osallistumista. Näihin seikkoihin tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota toimintoja järjestettäessä ikäihmisille.

Fyysisen ympäristön toiminnallisuudessa on keskeinen merkitys turvallisuustekijöillä, sillä turvallisuus perusedellytys ikäihmisen osallistumiselle erilaisiin toimintoihin. Osallisuuden merkitystä haluan tuoda vielä korostetusti esille Ikääntyneiden psykogerontologisesta näkökulma (Marja Saarenheimo, FT Vanhustyön keskusliitto)

1. Ikäihmiset kaipaavat enne kaikkea turvallisuutta jota voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta.

- Turvallisuus ympäristön ominaisuutena
- Turvallisuus inhimillisenä kokemuksena, joka sisältää sekä emotionaalisia ja kognitiivisia että eksistentiaalisia ja moraalisia elementtejä. Ympäristön turvallisuus ja turvallisuuden kokemus ovat vuorovaikutuksessa keskenään, mutta niiden välinen yhteys ei ole kuitenkaan suoraviivainen

2. Ikäihmiset tarvitsevat kokemusta osallisuudesta ja autonomiasta. Saarenheimon näkemyksen mukaan moraalinen autonomia on ihmisyyden ydin. Kaikenikäisille ihmisille on tärkeää kokemus täysivaltaisesta osallisuudesta yhteisön asioihin

- Osallisuuden kokemus
Syvälinen johonkin kuulumisen tunne →Mahdollisuus olla mukana erilaisissa yhteisöllisissä prosesseissa →Tarpeellisuuden kokemus
→Osallisuuden ja osattomuuden kokemukset muovaavat ratkaisevasti ihmisen identiteettiä
- Mitä osallisuuden puute aiheuttaa
→Osattomuuden kokemus →Syrjäytyminen yhteiskunnassa tärkeinä pidetyistä asioista, toiminnan areenoista ja kokemuksista →Tunne sivustakatsojaksi jäämisestä →Identiteettiä murentava tarpeettomuuden ja merkityksettömyyden tunne
→Lamauttava kokemus siitä, että ei voi vaikuttaa itseä koskeviin asioihin

3. Ikäihmiset tarvitsevat elämäänsä syvyyttä, kauneutta ja järjestystä

- Kokemukset elämän merkityksellisyydestä
- Esteettiset kokemukset
- Kulttuurinen osallisuus
- Hengelliset kokemukset

Fyysisen ympäristön toimivuus ja kaikinpuolinen turvallisuus mahdollistavat omalta osaltaan ikäihmisten osallistumismahdollisuuksia. Fyysisten tilojen esteettiset kokemukset lisäävät, parantavat ja vahvistavat halua osallistua eri toimintoihin. Koska Ikä -ESKO -hankkeen yhtenä merkittävänä tavoitteena on ikääntyvien hyvinvoinnin ja osallistumismahdollisuuksien lisääminen niin on tärkeää kiinnittää huomio myös fyysiseen ympäristöön, jossa osallistavaa toimintaa toteutetaan.

4.2 Matalankynnyksen paikat

4.2.1 Asukastuvat

Oulussa on kaksitoista tietotyötorein varustettua asukastupaa – Rajakylässä, Lintulammella, Oulunsuun suuralueella, Kaukovainiolla, Karjasillalla, Maikkulassa, Myllyojalla, Puolivälinkankaalla, Kaakkurissa, Tuirassa ja Keskusta – Nuottasaaren alueella ja uusin Ylikiimingissä. Näistä jokainen tuottaa itsenäisesti asukkaiden hyvinvointia tukevia palveluita oman suuralueensa asukkaille. Asukastuvat tuottavat arjen hyvinvointia tukevia palveluja myös ikäihmisille.

Asukastuvilta tuotettavat palvelukokonaisuudet rakentuvat kunkin suuralueen asukkaiden arjen tarpeista. Toiminnan ollessa lähellä asukkaiden arkea, palveluita on pyritty kehittämään kunkin alueen asukkaiden ikärakenteet ja palvelutarpeet huomioiden. Painopiste toiminnassa on hyvinvointia ja osallisuutta tukevien palveluiden tuottamisessa ja toiminnalla mm. pyritään ennaltaehkäisemään sosiaalista syrjäytymistä.

Asukastupien palveluntuotantoon lukeutuu muun muassa siivous-, koti-, ja ateriapalvelua, lastenhoitoapua, asiointiapua, ATK-koulutuksia erityisesti ikääntyneille, kiinteistöhuolto- ja kylätalkkaritoimintaa ja korjausompelupalvelua. Lisäksi asukastuvilla on ikääntyville osallistavaa yhteisöllistä harraste-, virkistys sekä kulttuuritoimintaa. Näiden toimintojen määrä vaihtelee toki hyvinkin suuresti asukastuvittain. Omat rajoituksensa tuovat fyysisten tilojen rajallisuus ja toimivuus.

Asukastuvilla voi myös mahdollisuus hakeutua mukaan vapaaehtoistoimintaan. Asukastuvat toimivat vapaaehtoistoiminnan aluetoimipisteinä ja niihin voit ilmoittautua halutessasi antaa tai saada vapaaehtoisapua.

Oulun kaupunki tarjoaa toiminnalle puitteet, kuten tilat ja tietoliikennepalvelut, sekä vuosittaiset toiminta-avustukset. Asukastupien työllistämistoiminnasta ja palveluntuotannosta vastaavat kokonaisuudessaan kolmannen sektorin kumppanuustoimijat, joita ovat pääasiassa asukasyhdistykset.

Viime vuosina toiminta on laajentunut huomattavasti eri tavoin tarkasteltuna. Asukastupapalveluita käytti vuonna 2008 yli 200 000 henkilöä. Työllistettyinä asukastuvilla on tällä hetkellä yli 100 vaikeasti työllistyvää henkilöä pääosin palkkatuen turvin. PALKE -hanke tekee parhaillaan selvitystä työllistämisasiin liittyen.

Asukastuvat ja niitä ylläpitävät organisaatiotahot

	ASUKASTUVAT	YLLÄPITÄVÄ ORGANISAATIO
1.	Kaakkurin asukastupa	Kaakkuri – Oulunlahti asukasyhdistys
2.	Kaukovainiolla asukastupa	Kaukovainio – Hiironen Asukasyhdistys ry
3.	Karjasillalla asukastupa	Karjasillan Asukasyhdistys ry:n
4.	Keskusta – Heinäpään asukastupa (KATOPPA)	Meritulli - Heinäpään Asukasyhdistys ry (MERIHEINÄ)
5.	Lintulammen asukastupa	Lintulammen Asukasyhdistys Ry
6.	Maikkulan asukastupa	Maikkula – linatti asukasyhdistys ry
7.	Myllyojan asukastupa	Hintan – Parkkisenkankaan Pienkiinteistöyhdistys ry ja Haapalehdon Omakotitaloyhdistys ry.
8.	Oulunsuun suuralueen asukastupa	Kastellin pienkiinteistöyhdistys ry
9.	Puolivälinkankaan suuralueen asukastupa	Puolivälinkankaan suuralueen asukasyhdistys ry
10.	Rajakylän asukastupa/	Oulun Rajakyläyhdistys
11.	Tuiran asukastupa	Tuiran asukasyhdistys ry
12.	Ylikiimingin asukastupa	

Asukastuvat tarjoavat ikäihmisille

Asukastuvat	Työntekijöiden määrä tuvalla	Lounas 2-4 krt/vk, kahvila	Koti- palve- lut	Piha- ja huolto- palvelut	Ompelu- palvelut	Leivonta- palvelut	ATK- palvelut ja - koulutus	Harrastus- ja kerho- toiminta	Veren- paine- mittaus	Retket ja tapahtumat
Kaakkurin asukastupa Kaakkuri, Kiviniemi, Metsokangas, Perävainio	11	x	x	x	x		x	käsityö- ja runopiiri yhteislaulu jumppa sauvakä- vely askartelu- kerho bingo	x	x
Karjasillan asukastupa Karjasilta	8	x	x	x	x		x			x
Kaukovainion asukastupa Kaukovainio, Hiironen	10	x	x	x	x	x	x	kuvataide- piiri sauvakä- velyä		x
Keskusta – Heinäpään asukastupa Keskusta, Heinäpää, Raksila, Intiö, Myllytulli, Meritulli, Hollihaka, Kuusiluoto, Nuottasaari, Limingantulli	19→24	x	x		x		x	seniori- kuntosali posliinimaal auskerho lukupiiri kotiseutu- kerho, peli- kerho porinapiiri	x	x

Asukastuvat	Työntekijöiden määrä tuvalla	Lounas 2-4 krt/vk, kahvila	Koti- palvelut	Piha- ja huolto- palvelut	Ompelu- palvelut	Leivonta- palvelut	ATK- palvelut ja - koulutus	Harrastus- ja kerho- toiminta	Verenp- ai- nemitta- us	Retket ja tapahtumat
Lintulammen asukastupa Höyhtyä, Lintula, Mäntylä, Nokela	65	x	x	x	x		x	laulukööri käsityöpiiri erilaisia kurseja liikuntaker- ho bingoa	x	x
Maikkulan asukastupa Maikkula, linatti, Knuutilankan-gas, Knuutilanranta, Heikkilänkan-gas	9	x	x	x	x	x	x	posliinimaal- aus askartalu- kerho liikuntatoi- minta (kuntosali, jumppa, lentopallo)	x	x
Myllyojan asukastupa Haapalehto, Hintta, Saarela, Parkkisenkangas,	28	x	x	x	x		x	askartelua seniori- ja eläkeläistup- a sauvakä- velyä korukiven- hiontaa lauluiltoja	x	x
Oulunsuun suuralueen asukastupa Värttö, Peltola, Kontinkangas, Oulunsuu, Kastelli, Lämsänjärvi	8	x						jumppa seniori- ikäisille jooga sauvakävely ä askartelua käsitöitä		x

Asukastuvat	Työntekijöiden määrä tuvalla	Lounas 2-4 krt/vk, kahvila	Koti-palvelut	Piha- ja huolto-palvelut	Ompelu-palvelut	Leivonta-palvelut	ATK-palvelut ja -koulutus	Harrastus- ja kerho-toiminta	Verenpaimittaus	Retket ja tapahtumat
Puolivälin-kankaan suuralueen asukastupa Välivainio, Puolivälinkangas, Isko, Pyykösjärvi, Takalaanila	9	x	x		x		x	hyvän mielen jumppa	x	x
Rajakylän asukastupa Rajakylä, Pateniemi, Herukka	6	x	x		x		x	lentopalloa keilausta posliinityö- ja puutyö-kerho lukupiiri	x	x
Tuiran asukastupa Tuira	13	x	x	x	x	x	x			x
Ylikiimingin yhteispalvelupiste-asukastupa	1 →	x	x				x	x		

SWOT -analyysi

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> - Asukastuvat julkaisevat kukin omalla suuralueellaan aluelehden neljä kertaa vuodessa, jonka avulla asukastupatoiminnasta leviää tietoa alueen ikäihmisille - Asukastupien tavoitteena yhteisöllisyyden aikaansaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Tilojen koko erot asukastupien välillä ovat melko suuret ja toimivuudessaakin on suuria eroja. - Joillakin tuvilla fyysisen ympäristön turvallisuuden, tilojen ja viihtyisyyden puute - Tilat ovat osalla asukastupia pienet ja monipuoliseen toimintaa sopimattomat - Ikäihmisten eivät pääse osallistumaan, koska liikkuminen on ongelmana. (ei esim. linja-autoliikennettä) - Tiedotusta toiminnasta pitäisi saada lisää - Ikääntyville suunnattuun toimintaan ei ohjaaja resurssia
MAHDOLLISUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> - Tiloja vapaana esim. ryhmätoimintaan - Tiloja on luvattu käyttöön niiden vapaana ollessa - Yhteistyötä tehdään jo ja halutaan tehdä järjestöjen sekä toisten asukastupien kanssa (ryhmä, virkistys, tiedotus-toiminta) - Toimijat ovat halukkaita yhteistyöhön kehitettäessä ikäihmisten osallisuutta lisääviä toimintoja - Saadaan uusia keinoja löytää syrjäytymisvaarassa olevia ikäihmisiä - Saadaan ikäihmisten ääni kuuluviin paremmin - Yhteistyöverkosto antaa laajan näkökulman viedä ikäihmisten asiaa eteenpäin - Opitaan tekemään yhteistyötä - Oppisopimuskoulutuksessa olevia asukastuvilla - Palveluntarpeen ennakoidaan yhä lisääntyvän mm. suurten ikäluokkien eläköitymisen vuoksi, joten yhteistyö tarve on suuri. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kotipalvelutoiminnan tarpeen valtava kasvu → syö resursseja muulta toiminnalta - Vapaaehtoisvoimin toiminnan pyörittäminen koettiin raskaaksi ja voimavarat rajallisiksi ja se voi vaikuttaa yhteistyön tekemiseen - Tukirakenteen puuttumisen vuoksi toiminta ja mahdollinen yhteistyö ei onnistu koska eläkeikäisten varassa olevien toimijoiden varassa ei ole jatkuvuutta.

4.2.2 Palvelukeskukset

Palvelukeskukset järjestävät ikäihmisille monipuolista harrastus- ja virkistystoimintaa, sekä mahdollisuuden ruokailuun. Useimmissa palvelukeskuksissa on mahdollisuus Internetin käyttöön ja käytön opastukseen. Palvelukeskuksissa järjestetään harraste-, virike- ja ajanvietetoimintoja.

Palvelukeskusten palveluista maksuttomia ovat askartelu, liikunta, kirjasto sekä erilaiset harraste-, virike- ja ajanvietetoiminnot. Maksullisia palveluja ovat ateriapalvelut, sauna, uinti, pesula, jalkahoito ja kahvio.

Palvelukeskustoiminnan järjestää Oulun palvelusäätiö (Keskustan palvelukeskus, Tuiran palvelukeskus, Höyhtyän palvelukeskus, Sara Wacklin-kodin avopalvelut, Ranta-Kastellin palvelukeskuksen avopalvelut).

Palvelukeskusten järjestämillä palveluilla pyritään ylläpitämään ja lisäämään ikäihmisten toimintakykyä ja säilyttämään heidän omatoimisuuttaan. Näin heitä autetaan asumaan ja selviytymään itsenäisesti mahdollisimman pitkään omassa kodissaan. Palvelut ja toiminnot vaihtelevat eri palvelukeskuksissa riippuen henkilökunnan määrästä ja tilojen koosta.

Oulun palvelukeskusten palvelut

Palvelukeskus	Työntekijöiden määrä	Ateria-palvelut	Sauna- ja pesula-palvelut	Puu- ja tekstiilityöt	Liikunta-toiminta	Kirjasto- ja neuvonta-palvelut	Kerho ja harrastus-toiminta	ATK - palvelut	Tapahtumat ja retket	Neuvonta/ohjaus
1. Keskustan palvelukeskus	16	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2. Tuiran palvelukeskus	9	x	x	x	x	x	x		x	X
3. Höyhtyän palvelukeskus	11	x	x	x	x	x	x		x	X
4. Ranta - Kastellin palvelukeskus	1	x					x			X
5. Sara Wacklin-koti (Myllytulli)	3	x			x	x	x		x	X
6. Koskelan palvelukeskus		x	x			x	x			

5. Kumppaneiden toiminta

KUMPPANIT	<i>Projektit /kohdennettu avustus</i>	<i>Päivät oiminta</i>	<i>Kotipal- velu/ kotikäyn</i>	<i>Neuvonta, ohjaus, koulutus</i>	<i>kuntoutus/ omat/ Fysiopalvel</i>	<i>Ryhmä- toiminta/ virkistys</i>	<i>Vapaaehtois/ tukihenkilö- toiminta</i>	<i>Tiedotu s/koulut us</i>	Tila
Kuuloliitto ry				X	X			X	
Mielenvireys ry	X			X	X	X	X	X	X
Oulun kaupunki (SOTE)	LIITE 1	X	XK	X	X	X	X	X	X
EV.lut. seurakuntien diakoniatyö	DIOSKE-projekti		X	X	X	X	X	X	X
Kymmenen virran MS yhdistys				X	X	X	X	X	
Oulun Diakonia ammattikorkeakoulu/Oulu								X	
Oulun Ruska yhdistys						X			
Oulun Seudun Muistiyhdistys ry	Muistiluotsi Muistiverkko Muisti –parkki	X		X	X	X	X	X	X
Oulun Seudun Mäntykoti ry	Kotouttaminen vanhustyöhön- projekti TOHO-työssä on hyvä olla- projekti	X	X	X	XF	X	X	X	X
Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry	Vertaisvoima (ray) Paletti (ray) Omaistuki- toiminta (ak)		K	X	X	X	X	X	X
Pohjois- Suomen sosiaali- ja terveysturvayhdistys	Tietoteknologia järjestösaamis- en välineeksi- projekti							X	
Pohjois-Suomen Syöpäyhdistys				X		X	X	X	
Ylikiimingin Omaishoitajat ry	KLAARA – tukilennkiprojekti (ray)			X		X	X	X	

SWOT- analyysi

Yhteistyössä nähtävät vahvuudet	Yhteistyössä nähtävät heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> • Saadaan yhdessä aikaan uusia menetelmiä ehkäisevään työhön • Saadaan näkyväksi jo olemassa olevia ehkäisevän työn menetelmiä ja voidaan hyödyntää jo olemassa olevia resursseja • Saadaan uusia keinoja löytää syrjäytymisvaarassa olevia ikäihmisiä • Saadaan ikäihmisten ääni kuuluviin • Laaja yhteistyöverkosto antaa laajan näkökulman viedä ikäihmisten asiaa eteenpäin • Opitaan tekemään yhteistyötä 	<ul style="list-style-type: none"> • Tieto ei kulje • Yhteistyön tekeminen vie paljon aikaa suhteessa varsinaiseen työhön • Kaikki ei voi osallistua kaikkeen toimintaan • Ei löydy omaa paikkaa hankkeessa
Yhteistyön mahdollisuudet	Yhteistyössä nähtävät uhat
<ul style="list-style-type: none"> • Tulevaisuuden suunnittelu ja ennakointi mahdollistuu ikäihmisten määrän kasvaessa • Löydetään juuri oikein kohdentuvat toimintamallit • Kumppaneiden tiloja käytettävissä yhteiseen tekemiseen. • Opiskelijoiden saaminen mukaan yhteistyöhön. 	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta jää kokeiluksi eikä sillä ole jatkuvuutta • Yhteistyö ei toimi käytännössä • Resurssit toimintaa eivät ole riittävät • ESKO - hanke vie pienempien toimijoiden mahdollisuuden saada rahoitusta

6. Asukastuvilta, palvelukeskuksista ja yhteistyökumppaneilta esille nousseita kehittämistarpeita

AVUSTAJAT

- Kaivataan vapaaehtoisia virkistys ja retkitapahtumiin
- Partiolaiset saatava mukaan auttamistyöhön
- Vapaaehtoisten kutsujärjestelmää kehitettävä → Tekstiviestit esim. silloin kun apua tarvitaan. Kertaluonteisissa avuntarpeissa etenkin
- Lähihoitajat mukaan kertaluonteisiin sekä pitempi aikaisiin toimintoihin
- Kummeja syrjäytymisvarassa oleville ikäihmisille
- Tarvitaan vapaaehtoisia ulkoiluttamaan ikäihmisiä
- Vapaaehtoisia kaivataan kipeästi juttelemaan ikäihmisten koteihin. Erityisesti ne henkilöt jotka eivät pääse asukastuvalle osallistumaan niin kaipaavat sosiaalisia kontakteja kotiinsa.

RYHMÄTOIMINTA

- Viikonloppujen ryhmätoiminnan kehittäminen yhteistyössä
- Vertaisryhmien mallintaminen
- Mielenveyskuntoutujille sekä muistisairautta sairastaville lisää ryhmiä
- Oma ohjaaja asukastuville ikäihmisille järjestettävään toimintaan
- Ikääntyville miehille kaivattiin toimintaa
- Ryhmiä viikonlopuille ja pitempi kestoisina. (esim. ruokailu yms. kytketty mukaan Lintulammen asukastuvalla toimii tällainen ryhmä)

KOULUTUS

- Eläkeintojen järjestäminen → saa tietoa siitä mitä eläkeläisten on mahdollisuus tehdä kun jää eläkkeelle (kaupungin työntekijöille tietoa infosta, materiaalia esillä)
→ Eläkeläisten saaminen vapaaehtoistyöhön mukaan
- Luentojen järjestäminen erilaisista ikäihmisiä koskettavista aiheista (mm. masennus, päihteet, kaltoin kohtelu)
- Vertaisohjaajien koulutusta tarvitaan, jotta saadaan lisää ryhmänvetäjiä
- Kaivataan saattohoitoon tukihenkilöitä (koulutus)

TIEDOTUS

- Tiedottamiseen uusia keinoja
- ”Menomestan” nettialustan kehittäminen toimintakyvyn mukaan
- Terveysasemilla tulisi kiinnittää enemmän huomiota ikäihmisten vaivojen todellisiin syihin. Ehdotus että lääkäreille saataisiin välitettyä valmiita kysymyksiä, joilla voitaisiin saada tietoa ikäihmisten mahdollisesta masennuksesta.
- Ehkäisevän työn näkyväksi tekeminen messuilla
- Vapaamuotoisia keskustelutilaisuuksia ikäihmisille → vaikuttamismahdollisuus

ESILLE NOUSSEITA OLEMASSA OLEVIA TOIMINTAMALLEJA

- Senioriosaaja koulutus Vantaalla (www.vantaalla.info)
- MARA – hanke hyvinvointia ikääntyvien arkeen
- Pohjois- Savon Opiston seniorikoulutus
- Depressiokoulu - (Suomen Mielen terveysseuran malli)
- Rovalaopiston senioriosaajakoulutus
- Helsinki Mission Senioripysäkki –koulutus→ ryhmätoimintamalli 1,5 h/ vk, 15kertaa
- Vanhustyön Keskusliiton Ystäväpiiri –koulutus→ryhmätoimintamalli
- Puhumalla paras puhelinrinki - toiminta (Eläkeliitto ry:n koulutus→ ringin perustaminen)
- Ideoitu kirkkokyyti seteliä →pilotointi
- Kotikuntoutus-malli myös yksin asuville käyttöön
- Seurakunnan toimintana soitto kotiin aamulla
- Syntymäpäiväkortit 75- ja 85 – vuotiaille
- Yli 90 – vuotiaat tervehditään henkilökohtaisesti→ syrjäytyneitä löydetään tätä kautta (srk)
- 70 – ja 80 – vuotta täyttävät kutsutaan yhteiseen juhlaan (srk)
- Vanhus puhelinlinjaa kokeiltu (srk)

MUUTA HUOMIOITAVAA

- Omaishoitajien väsymyksen huomioiminen osallistavia toimintoja kehitettäessä
- Oulussa ei ole kuulolaiteiden huoltopistettä →koulutetaan alueelle opastajia → koulutusmalli on jo olemassa
- Kuulo lähipalvelutoimintaa → vertaisneuvontaa koulutus→ ehkäistään syrjäytymistä →Kun kuullaan väärin jäädään tilaisuuksista →Kotipalvelussa tulisi olla kuulovastaava (Kemissä on)
- Syöpään sairastuvien määrä kasvaa seuraavan kymmenen vuoden aikana huomasti, joten tiedon saannin varmistamiseksi tulisi kehittää erilaisia toimintamalleja. Asiantuntemuksen esille tuominen ja sitä kautta pelon voittaminen
Tulisi saada esim. toimiva järjestelmä, että tukihenkilön vastaanotto olisi säännöllisesti syöpäklillä
- Hyvinvointineuvolan kehittäminen → sosiaalinen voimavarakartoitus
- Kuljetuspalvelun kehittäminen edelleen
- Huomioitava yksin asuvat, muistisairauteen vasta sairastuneet → suvaitsevaisuuden ilmapiirin lisääminen
- Olisi löydettävä yhteistä tekemistä ja resurssien yhdistämistä
- Verenpaineenmittausta toivottiin asukastuville
- Yksin asuvat, heikoimmassa asemassa olevat pienituloiset ikäihmiset huomioitava
- AINO -neuvontapalvelu, muisti- ja liikunta - neuvonta osaksi vanhusneuvolapalvelua
- Ikäihmisille tulisi olla oma keskus, josta saisi kaiken mahdollisen tiedon. Siellä tulisi olla mahdollisuus monenlaiseen toimintaan.
- Etsivän työn mallintaminen
- Ikäihmiset mukaan vaikuttamaan

7. Ehkäisevän toiminnan tarkastelua suuralueittain suhteessa 65 – vuotta täyttäneiden määrään alueella

Kartoituksessa huomioitu Oulun Seudun Setlementti ry:n, Seniorikeskuksen, asukastupien, palvelukeskusten ja KunnonLähteen organisoima ehkäisevä toiminta sekä yhteistyökumppaneiden toiminta, joten kartoituksesta puuttuu mm. muiden järjestöjen toiminta sekä yksityisten palvelujen tuottajien tekemä ehkäisevä työ. Oulun kaupungin liikuntatoimen tietoja ei tässä myöskään näy.

Suuralue	65-vuotta täyttäneet	Keskustelu, liikunta ryhmätoimintaa tarjoaa	Tarjonta
1. Keskusta/intiö/Raksila/Heinäpää/Värttö	3770	Keskustan palvelukeskus, Sara Wacklin – koti, (Setlementti), Oulun Seudun Muistiyhdistys, Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry Intiössä ja kumppanuuskeskuksessa: (seniorikeskus) Oulu -Opisto KATOPPA – asukastupa KunnonLähdeellä useita liikunta ja muita ryhmiä	Runsaasti toimintamahdollisuuksia keskustan alueella, mutta ikääntyvien määrä onkin alueellisesti tarkasteltuna kaikkein suurin
2. Höyhtyä/karjasilta	1612	Lintulammen asukastupa, SRK, seniorikeskus Oulu – opisto, Caritas – koti KunnonLähde useitaryhm.	Ikäihmisten suuren määrän huomioiden toimintaa voisi olla enemmän.
3. Oulusuu/Peltola	1096	Ranta - Kastellin palvelukeskus (Setlementti, seniorikeskus) asukastupa, SRK	Ryhmä paikat lähekkäin, joten hajontaa paikoissa voisi olla.

4. Kaukovainio/Hiironen	1117	SRK, Palvelutalo Nestori ja Klaara (seniorikeskus, Setlementti) KunnonLähde	Kaksi ryhmää samassa pakassa. Asukastuvalle kaivataan uudenlaista ryhmätoimintaa,
5. Nuottasaari	92	ei tiedossa	Alueelle olisi hyvä saada jotain. (Miten Hollihaka)
6. Kaakkuri	464	kaakkurin asukastupa, SRK	Kaakkuriin kaivataan esim. miehille ryhmää
7. Maikkula	689	Seniorikeskus, SRK KunnonLähde	
8. Tuira	1762	Tuiran asukastupa Setlementin ryhmät Tuiran palvelukeskus Lassintalon seniorikeskus: SRK, Mäntykoti	Tuirassa runsaasti toimintamahdollisuuksia koska on paljon toimijoita
9. Puolivälakangas	1050	Seniorikeskus SRK, Setlementti	
10. Koskela/toppila	1059	Seniorikeskus (viriketoiminta Koskela) Mäntykoti: liikuntaryhmä	Koskelassa ei asukastupaa. Toimintaa melko vähän muutenkin. Palvelukeskus ei ulkopuolisten käytössä kovin paljon.
11. Pateniemi/rajakylä	1377	Seniorikeskus Setlementti (Pateniemi) KunnonLähde	Pateniemeen kaivataan tuolijumppaa Palokan palvelutaloon
12. Kaijonharju/Kuivasjärvi	528	Setlementti	Toimitilojen puute vaivaa Kaijonharjua
13. Myllyoja	1414	Setlementti, SRK	
14. Sanginsuu	141	Ei tiedossa	
15. Korvensuora	347	Ei tiedossa	
16. Ylikiiminki	495	Ylikiimingin omaishoitajat, SRK	Asutus on hyvin laajalla alueella, välimatkat pitkät

ALUEELLINEN OSALLISTAVIEN TOIMINTOJEN TARKASTELU

- Kaivataan ryhmätoimintaa ja erilaisia osallistumismahdollisuuksia erityisesti kaukovainiolle, kaakkuriin, hönttämäkeen, alppilaan ja koskelaan
- Painohallintaryhmää toivottiin useammalle asukastuvalle
- Miehillä toivottiin lisää toimintaa
- Monipuolinen toiminta keskittynyt hyvin pitkälle keskustan ja Tuiran alueille.

8. Pohdintaa

Keskustelut ja tutustumiskäynnit osoittautuivat hyvin hedelmällisiksi ja positiivisiksi, sillä yhteistyöhalukkuutta löytyi kaikilta ja muutenkin yhteisen tekemisen meininki on nyt vallalla ja uskotaan yhdessä tekemisen voimaan. Esille nousi myös tärkeitä kehittämissuhteita, joita voidaan lähteä työstämään klusterissa.

Kartoitus vahvisti jo olevaa ennakkokäsitystä siitä, että Oulussa on hyvin paljon toimintaa tarjolla ikäihmisille, varsinkin niille jotka pääsevät itse helposti osallistumaan. Käydyissä keskusteluissa korostuikin se, että osallistumaan tulisi saada juuri henkilöitä joiden on vaikea päästä yksin kotoa mihinkään. Toisin sanoen avustajien ja vapaaehtoisten tarve nousi lähes kaikissa keskusteluissa vahvasti esille. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen tarve on siis valtava, jota Oulussa mm. VARES – hanke kumppanuusverkoston kanssa jo hyvin laajamittaisesti ja mallikkaasti tekeekin. Ilmeni, myös että koteihinkin tulisi järjestää toimintaa, sillä kaikki ikääntyvät eivät edes halua lähteä osallistumaan kodin ulkopuolelle. Tähän haasteeseen meidän tulisi myös pystyä vastaamaan.

Kävi myös selville, että hyvästä tiedottamisesta huolimatta alueiden ikäihmiset eivät välttämättä ole tietoisia asukastupien erilaisista hyödyntämis- ja osallistumismahdollisuuksista. Keskustelujen teemaksi nousi siis myös tiedottamisen ongelma. Miten saadaan levitettyä tietoa eri toiminnoista ikäihmisille niin, että tieto saavuttaisi mahdollisimman monen ikäihmisen? Se on varmasti myös Ikä -ESKO - hankkeen tehtävä, johon on puututtava. Tite järjestöjen toiminnasta ei myöskään saavuta ikäihmisiä.

Matalankynnyksen paikoista palvelukeskusten tilat on suunniteltu ikäihmisten tarpeet huomioiden jo rakennusvaiheessa, joten turvallisuus, käytännöllisyys ja tilojen riittävyys on niissä ainakin kohtuullisella tasolla. Palvelutaloista toiset ovat selkeästi suunniteltukin suuremmalle määrälle asiakkaita ja ne on myös suunniteltu ikäihmisten käyttöön mm. liikuntarajoitteiset henkilöt huomioiden. Asukastuvilla on toki myös huomioitu kyseisiä asioita, mutta huomattavasti vaatimattomammin ja se valitettavasti näkyy siinä, että tilat ovat useilla asukastuvilla pienet ja puutteelliset ikäihmisiä ajatellen. Eikä monellakaan asukastuvalla ole kiinnitetty huomiota esteettisyyteen. Asukastuvilla voitaisiin osoittaa kaupungin taholta parempia ja toimivampia tiloja, jotta monipuolisen toiminnan järjestäminen onnistuisi myös huonompikuntoisten asiakkaiden osalta. Asukastupien sijaintiin ja tiloihin tulisi kiinnittää huomiota niitä edelleen kehitettäessä. Ympäristön tulisi olla turvallinen ja myös omalta osaltaan voimaannuttava ja paikan tulisi olla helposti tavoitettava. Tiloja voisi kehittää edelleen pienin toimenpitein tilojen viihtyvyyttä lisäämällä. Vai onko asukastuvat oikea paikka ikäihmisten osallistavia toimintoja kehitettäessä?

VISIO: Keskustelujen myötä vahvistui käsitys siitä että, Ouluun tarvittaisiin ikäihmisten oma ”VALVE” johon olisi koottu erilaisia palveluja, harraste ja virkistysmahdollisuuksia. Paikka tietenkin olisi viihtyisässä ympäristössä ja sen tulisi olla helposti saavutettavissa ja kaikkien tiedossa. Lisäksi siellä voisi olla vanhusneuvola ja muita neuvonta ja ohjauspalveluja sekä tietenkin seniorikahvila. Keskustelukumppaninkin sieltä aina löytäisi. Järjestöt toisivat sinne myös oman osaamisensa, homma toimisi siis yhdessä. Sieltä löytyisi myös paikka ja tekemistä vapaaehtoisille sekä työttömille. Joukkoon mahtuisi myös yrittäjiä jotka tarjoaisivat hyvinvointipalveluja. Voisihan siellä olla esimerkiksi omaishoidettaville parkki, omaishoitajien arjen helpottamiseksi! Tällä hetkellä Oulun palvelupaletti on hyvin sirpaleinen ja vaikeasti hahmotettava, joten tällaisen kokonaisuuden avulla siihenkin saataisiin helpotusta. Tällä saataisiin ikäihmisten **arvostus** näkymään myös Oulussa.

Osallisuus ei synny tietenkään väkisin eikä vaatimalla. Osallistumishalukkuutta ei luoda hallinnollisin päätöksin ja byrokratiaa lisäämällä. Se syntyy yhteisen keskustelun ja tekemisen kautta. Yhteistyö saa konkreettista sisältöä siitä, kun yhdessä suunnitellaan ja ideoidaan uusia työkäytäntöjä ja ryhdytään käytännössä toteuttamaan niitä – liittoutuen, sitoutuen ja jakaen vastuita eri toimijoille. Uskon, että vähitellen huomataan, että muutos on mahdollista ja toiminnot alkavat elää käytännössä. Tärkeää on vain tarttua niihin oikeisiin asioihin ja tekemisiin jotka oikeasti lisäävät hyvinvointia ja osallistumismahdollisuuksia ikäihmisille.

Onnistunut ikääntyminen on määritelty hyväksi fyysiseksi terveydeksi ja toimintakyvyksi sekä mielenterveyden ja tunne-elämän tasapainoksi liitettynä korkeaan aktiivisuuteen (Hooyman & Kiyak 2002, 191–193, 219). Myöhemmin malliin on lisätty myös henkiseen kasvuun pyrkiminen (Greene2005, 116). Näihin seikkoihin meidän tulisikin kiinnittää erityistä huomiota kehitettäessä osallistavia toimintoja ikääntyvälle väestölle.